

УДК: [343. 575: 351.761.3]:616-08

*Камішов О.Л.
викладач
кафедри кримінального права
Юридичної академії МВС
м. Дніпропетровськ*

*Бублейник В.А.
ад'юнкт
кафедри кримінального права
Юридичної академії МВС
м. Дніпропетровськ*

Проблеми застосування заходів примусового лікування до осіб, хворих на наркоманію

Наркоманія - це захворювання, яке виникає в результаті немедичного вживання наркотичних засобів. Такій діагноз встановлюється тільки в тих випадках, коли наявні клінічні ознаки захворювання, що проявляється у нездоланному потягу до вживання наркотиків, тенденції до збільшення їх доз, розвитку психічної і фізичної залежності від наркотиків [1, с. 3]. Наркоманію не можна розглядати відокремлено від суспільства, оскільки ті негативні наслідки, до яких вона призводить, мають суспільне значення. Особа за нестриманий проміжок часу фізично, психічно, інтелектуально деградує, перетворюється в півдиноподібну істоту. Наркоманія паралізує волю особи, робить її "роботом", запрограмованим тільки на пошук нової дози.

Застосування до особи, яка хворіє на наркоманію, заходів примусового лікування є важливим етапом виправлення, перевиховання такої особи, повернення суспільству повноцінного індивіда, здатного до суспільно-корисної праці. Разом з цим, в сучасному українському кримінальному законодавстві вказаний інститут викладено суперечливо, внаслідок чого судами не вироблено єдиного підходу щодо необхідності і порядку застосування до осіб, хворих на хронічний алкоголізм чи наркоманію, заходів примусового лікування.

Отже, метою даної роботи є виявлення і аналіз існуючих в Україні проблем, що виникають в процесі лікування наркозалежних осіб, їх виправлення і ресоціалізації, вироблення на основі такого аналізу єдиної позиції щодо розуміння значення термінів "хвороби, що становлять небезпеку для здоров'я інших осіб" та "соціально небезпечні захворювання", формулювання відповідних пропозицій по удосконаленню кримінального законодавства, а також до проекту постанови Пленуму Верховного Суду України "Про практику застосування судами примусових заходів медичного характеру та примусового лікування".

Проблема застосування заходів примусового лікування цікавить науковців і практиків з моменту виникнення і поширення на теренах України

наркоманії як явища соціального [2; 3].

Прийняття Кримінального кодексу України в 2001 р. стало важливим подією в становленні правової системи незалежної держави. Більшість кримінально-правових інститутів були реформовані відповідно до сучасних умов розвитку суспільства. Зазнав реформування й інститут примусового лікування. Згідно ч. 2 ст. 14 КК України 1960 р. суд, незалежно від призначеного кримінального покарання, за наявності для цього відповідних підстав, міг направити на примусове лікування особу, засуджену за злочин, вчинений на ґрунті алкоголізму чи наркоманії. Примусове лікування таких осіб проводилось, в залежності від видів кримінального покарання, відповідно в місцях позбавлення волі чи в спеціальних медичних установах.

Кримінальним кодексом України 2001 р. інститут примусового лікування виділено в окрему норму. Статтею 96 КК України передбачено, що примусове лікування може бути застосоване судом, незалежно від призначеного покарання, до осіб, які вчинили злочини та мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб (курсив наш - В.Б.). Якщо в ст. 14 КК України 1960 р. йшлося про примусове лікування лише від таких хвороб, як алкоголізм чи наркоманія, то в КК України 2001 р. коло таких хвороб окреслено вказівкою на їх небезпечність для здоров'я інших осіб.

Які ж хвороби необхідно вважати такими, що становлять небезпеку для здоров'я інших осіб і чи є такими алкоголізм і наркоманія? Згідно п. 5 ч. 2 ст. 76 КК України разі звільнення від відбування покарання з випробуванням суд може покласти на засудженого обов'язок пройти курс лікування від алкоголізму, наркоманії або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб. Отже, виходячи з положень ч. 1 ст. 96 КК України, застосовувати до осіб, які страждають на ці хвороби, примусові заходи лікування не можна, оскільки такі заходи застосовуються лише до осіб, які мають хворобу, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб.

До такого ж висновку приходять і Є.В. Фесенко. Він зазначає, що впливом для виправлення осіб, які вчинили злочини на ґрунті наркоманії, може бути поєднання покарання з іншими заходами впливу. Одним із таких заходів є примусове лікування наркоманів. Судами України такі заходи застосовуються до наркоманів і досі (про що свідчать офіційні статистичні дані: у 2001 р. заходи примусового лікування були застосовані до 23 осіб, які вчинили дії по незаконному збуту наркотиків і хворіли на наркоманію, у 2002 р. - до 197 осіб, а в 2003 р. - до 275 осіб). Проте це суперечить положенням ч. 1 ст. 96 КК, згідно з якими наркоманія не віднесена до захворювань, небезпечних для життя і здоров'я інших людей [3, с. 22].

Однак чи можна визнати, що окреслена позиція законодавця є вірною, чи можна вести мову про те, що, якщо особа, хвора на хронічний алкоголізм чи наркоманію, не пройде курс лікування буде досягнута основна мета покарання, визначена ч. 2 ст. 50 КК України - виправлення засуджених, а також запобігання виникненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами? Для того, щоб відповісти на ці запитання, ми вважаємо, необхідно, по-перше, зробити комплексний аналіз українського законодавства з метою логічного і граматичного тлумачення поняття "хвороби, що становлять небезпеку для здоров'я інших осіб", по-друге, розглянути соціальну сутність наркоманії як хворобливого стану психічного і фізичного здоров'я людини.

У ст. 53 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" визначається, що з метою охорони здоров'я населення органи і заклади охорони здоров'я зобов'язані здійснювати спеціальні заходи профілактики лікування соціально небезпечних захворювань (туберкульоз, психічні, венеричні захворювання, СНІД, лепра, хронічний алкоголізм, наркоманія), а також карантинних захворювань. Цікавим, з нашої точки зору, в даному визначенні є наступне:

- органи і заклади охорони здоров'я зобов'язані здійснювати спеціальні заходи профілактики та лікування соціально небезпечних захворювань саме з метою охорони здоров'я населення (курсив наш - В.Б.). Тобто, якщо таке лікування не проводити взагалі, то здоров'я населення, осіб, які оточують хворих, що страждають на алкоголізм чи наркоманію, потрапляє у безпосередню загрозу.

- на відміну від кримінального законодавства, хвороби, які становлять небезпеку для суспільства, здоров'я інших осіб, називаються соціально небезпечними захворюваннями.

Враховуючи викладені положення медичного законодавства, виникає проблема щодо визначення співвідношення понять "хвороби, що становлять небезпеку для здоров'я інших осіб", яке вживається в кримінальному законі, та "соціально небезпечні захворювання". На нашу думку, за своїм змістовим навантаженням є поняття "соціально небезпечні захворювання", оскільки такі захворювання є небезпечними не лише для здоров'я невідомого

кола інших осіб, а і для суспільства в цілому. Наприклад, суспільна небезпека наркоманії полягає насамперед у тому, що вживання наркотиків не лише руйнує здоров'я конкретної особи, а й загрожує здоров'ю населення у цілому [4, с. 43-44]. Під впливом стану ейфорії, викликаного вживанням наркотиків або стану абстиненції, коли крім думки про наступну дозу наркоман взагалі не може ні про що думати, він не вагається, коли бачить перед собою чергову жертву, у якій є те, що може принести довгоочікуване полегшення.

За офіційними даними МВС України близько 40 % насильницьких злочинів таких, як грабежі, розбійні напади, нанесення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості вчинюються наркоманами або з метою "заробити" гроші на нову дозу, або безпосередньо в стані наркотичного сп'яніння, коли він фактично не усвідомлює значення своїх дій. У 2003 році наркоманами було скоєно 44728 злочинів загально кримінальної спрямованості, причому в період з 1998 року кількість таких злочинів зростає в 1,7 рази (з 25554 в 1998 році до 44728 в 2003 році). 14 % таких злочинів скоюється в стані наркотичного сп'яніння. Необхідно мати на увазі, що такий стан, по суті хворої особи, зумовлений об'єктивними чинниками, а саме появою фізичної і психічної залежності від вживаного наркотика. В практичній діяльності трапляються випадки, коли жертвами наркоманів стають навіть власні батьки [5, с. 13].

Відмічається великий відсоток смертності серед осіб, хворих на наркоманію, що викликане передозуванням препарату, нещасливими випадками в стані наркотичного сп'яніння, а також значним розповсюдженням в колі осіб, які зловживають наркотиками, таких суспільно-небезпечних захворювань, як СНІД, що є результатом їх нерозбірливості у положенні стосунках, групового прийому наркотиків [6, с. 12]. За останні 5 років було зафіксовано близько 7 тис. летальних випадків, які сталися з вищеперерахованих причин.

Але, на нашу думку, навіть не ці наслідки наркоманії є найбільш негативними і небезпечними для суспільства. Як показують результати останніх соціологічних досліджень, вивчення слідчої і судової практики, а також офіційні статистичні дані МВС України, найбільш ризикованою групою поширення наркоманії є неповнолітні і молодь віком до 27 років, які становлять генофонд української нації. Так, 50 % осіб, засуджених за вчинення "наркотичних" злочинів у 2003 році (в більшості випадків за незаконне поводження з наркотичними засобами, вчинене без мети збуту, тобто фактично їх споживачі) становлять особи у віці від 14 до 27 років. А це покоління є майбутнім нашої держави.

Застосування ж до осіб, хворих на наркоманію, заходів примусового лікування дозволило б хоча б частково вирішити проблему стрімкого поширення наркоманії. Музика А.А. приходиться до висновку, що цілями примусового лікування є:

- 1) випікування наркоманів і попередження з їх боку рецидиву захворювання;
- 2) профілактика захворювання інших громадян;
- 3) виправлення і перевиховання засудженого наркомана;

4) попередження середньомовних нових злочинів [2, с. 172].

Враховуючи вищевикладене, вважаємо помпковим рішення законодавця щодо не віднесення до злочинів, які стано влять не безпеку для здоров'я інших осіб, алкоголізм і наркоманію.

Тому доцільним, на нашу думку, було б внесення відповідних змін:

а) до кримінального законодавства, а саме, до п. 5 ч. 2 ст. 76 КК України, який необхідно викласти, наприклад, в такій редакції:

"5) пройти курс лікування від захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, в тому числі від алкоголізму чи наркоманії".

б) до п. 23 постанови Пленуму Верховного Суду України:

"23. При розгляді питання щодо призначення примусового лікування особам, які вчинили злочини і хворіють на хронічний алкоголізм чи наркоманію, судам необхідно керуватись в положеннями ст. 53 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" і призначати таким особам заходи примусового лікування керуватись ст. 96 КК України".

Список використаних джерел:

1. Аргунова Ю.Н., Габітхані А.А. Правові механізми боротьби з наркотизмом. - М.: Знання, 1989. - 64 с.
2. Музика А.А. Принудительно е лечение как уголовно-правовая мера борьбы с наркоманіей: Дис...канд. юрид. наук:12.00.08. - К., 1984. - 181 с.
3. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та система заходів з його охорони: Автореф. дис... докт. юрид. наук:12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. - Київ. - 2004. - 33 с.
4. Юридична енциклопедія В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. - К.: Укр. енцикл., 1998. - Т.4: Н-П. - 2002. - 720 с.
5. Безумне на конці иглы // Кримінальна панорама. - № 9. - 2004. - С.13.
6. Наркоманія и ВИЧ идут рядом // Кримінальна хроніка. - 2003. - № 1 (54) - С.12.
7. Музика А.А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів. - К.: Логос, 1998. - 322 с.

УДК: 347.731.1: 347.741 (477)

*Михайленко О.О.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного права
юридичного факультету ЗНУ*

*Жигунова О.М.,
студентка 3 курсу
юридичного факультету ЗНУ*

ЗАКОНОДАВЧІ КОЛІЗІЇ ПРОЦЕДУРИ УКЛАДАННЯ БІРЖОВИХ ДОГОВОРІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

На шляху розвитку вітчизняної ринкової економіки збільшується роль постійно діючих професійних ринків - бірж, за допомогою яких формують япит і пропозиція, встановлюються сталі ціни на товар, регулюються кредитні, грошові та платіжні відносини як на державному, так і на міжнародному рівні.

Одним із аспектів функціонування товарних бірж є реєстрація та оформлення біржових договорів. Останнім часом в юридичній практиці набуває все більшої актуальності проблематика даного аспекту діяльності бірж, а тому поставити питання: жов є природа біржових угод; який порядок укладання та реєстрації таких угод; умови їх дійсності чи недійсності.

Отже, метою даної статті є аналіз чинного законодавства щодо оформлення та реєстрації біржових угод, висвітлення проблем, які виникають з цього приводу та пошук шляхів їх вирішення.

Аналіз чинного законодавства засвідчує наявність колізії норм Закону України "Про товарну біржу" від 10.12.1996р. [1], "Типових правил біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією", затверджених Наказом Міністерства сільського господарства і продовольства, Міністерства економіки і Міністерства фінансів від 03.04.1996р. [2] з однієї сторони, і нового Цивільного кодексу України [3] з іншої сторони, яка стосується порядку державної реєстрації та нотаріального посвідчення біржових угод.